

**Naul nga mian ji
Meri Isrel Nir (Ibrus)
Batu nale nga mivsivseni lut
nga parmeteni naul ngel
puto suri**

Sete rramrongwose si oli naul ngel: Pol, rreknga Apolos, rrek nir m̃inij nen san. Ko oli van ji m̃eri Isrel sopor nga marivi kalesia. Ko owra Iesu ean mare re anglo nir (1:5-14), ean mare re propet nir, ko ean mare kele re Moses ko Josua (2:1—4:14). Iesu evi batu jinibb ne sulsulen nga mumomsawos m̃irres p̃etp̃eti, suri ni ejkie nololien. Ni emarong bbong pimij erpe sulsulen san nga mian ji Atua, ko setemun rrammerreni sulsulen m̃inij kele san nga rraplai tevi Atua (9:23—10:18). Ko Atua ololi ni emaur luwi re mijen, ko etasi vajin sel nga jinibb jijle arongwos paran ji Atua (4:14—5:10; 7:1—8:13).

Ko naul ngel os̃pe nosurien kele, owra kerr rraposuri ko wor Iesu. Nosurien ololi kerr rramrongwose erres nga rraplai ji Atua nanu nir nga lelingenok sete rramleslesir. Os̃pe nosurien se jinibb se Atua nga tuwi nir (11:1-40), ko owra kerr kele nosurien se kerr p̃iterter ko wor (12:1-3).

Iesu ean mare wor easi propet nir

¹ Tuwi jer vini, Atua ok-rij tevi ñirterawarreng se kerr nir renge sel lele nir rrrurrngi propet nir. ² Ko renge ma nabong nga mivi bongsi iel ngatan erpe rramlik vajin rengen lelingenok, erij mawos vajin rrrurrngi Natun mawos. Natun ngok ko, womu jer daron nga iel ngatan m̃itipatun e, ko Atua emajing nanu jijle renge ni nevren; ko owrai nabong sapon nanu jijle para-ivi sen e. ³ Natun ngok, moron se Atua omor rengen, ko non omor erpe Atua, ko eviseni erres Atua. Ni kobbong orrul totkoni nanu jijle, ko ololi kele arto erres renge derteren ne rijrijen sen. Ko emarong lweni kele nga mivini m̃irrawe tweni nololien se kerr jijle. Daron nga mivinvini jijle majingen sen ngok iel ngatan ko olwi van re melrin e, ko elik vajin tevi Tata sen renge nevren rres, nga mivi Numal nga mian mare renge melrin.

Iesu ean mare kele wor easi anglo nir

⁴ Iesu ean mare kele wor easi anglo nir, ko nisen nga miwajie ean mare wor easi nise anglo nir. ⁵ Rramrongwose iok, suri Atua sete owrai nabong san tevi anglo sen san owra ‘Nik kivi natuk. Lelingen nuvini bevi tata som woswos’; ko Atua sete os̃pe kele anglo sen san nga muwra, ‘Inu bevi Tata sen ko ni pivi natuk.’ ⁶ Ko daron nga ma Atua muwra pukoni natun norman nga mivi m̃erwomu vini iel ngatan, ko owra ‘Anglo p̃etp̃eti se Atua parsusi wor nisen ko van mare.’ ⁷ Ko renge nos̃pen tweni anglo nir Atua owra ‘Nuloli anglo suk nir arirpe ling nga muwuw

karkar, ko nuloli nir nga marmajing suk arirpe nabb nga muroror.'

⁸ Ko daron nga ma nale on musp̄e suri natu Atua, ejilwer suri erpe nga ni osorsan bbong tevi Atua, owra 'O Atua, nik kuvi Numal, ko kupivi Numal ko pa pijpari tuwi ngok vini. Ko komok-loli erres p̄elak ko pa renge murrun nga kummetmete jinibb jile nir ren. ⁹ Kumrreni sev nga m̄irres ko musorsan, ko kungasi sev nga m̄isij. Iok ko evi batun nga Atua nga mivi Atua som mutobbobbue nik ko ololi kurnge erres nga mususi nisem van mare temijpal easi jinibb nga marlik rrale nik.'

¹⁰ Ko vesan kele Atua owra 'Numal, tuwi jer pa, nik kobbong kuloli iel ngatan muto, ko renge nevrem kobbong kulngi melrin mare. ¹¹ Nanu ngok nir paran ko parjiki, ko nik ma kuplik tetajer. Nanu ngok nir pian ko partera daron sapon pirpe sunsun nga mian ko m̄itra, ¹² pirpe boriti nga m̄itra san nga marlulngi tweni mijkie, erpe nijor nga martera nir nga marlai twenir. Ko nik ma kusorsan kumerr tetajer, ko mauren som sete orongwose pusuw nabong san.'

¹³ Ko nale se Atua san oto kele nga ni setewor owrai rragrrage tevi anglo sen, ko owrai ma tevi Natun mawos, owra 'Kuplik ko pa kuptiriv renge devjek rres pijpari nga belngi devje nuval som nir parirpe boriti nga kupververasi ngatan.'

¹⁴ Ko niko anglo nir arirpese? Arivi bbong nem̄in nga marmajing se Atua, ko arivi nga parwilwil se kerr, ngok kerr nga Atua p̄ila mauren tevi kerr.

2

Nosþen nga mĩrres se Iesu ean mare wor easi nale nesesreien se Moses

¹ Renge iok ko, kerr rraprterter ko wor nga rraprrrul totkoni nale weretunen nga rramrunge pa musuw, puloli sete rrapror jabble sel se kerr. ² Rramlesi pa renge nale se Moses nga miplari ji anglo nir tuwi pa tevi metka se kerr nir, nga arivi weretunen; ko nir nga martor otvi nale ngok ko sete marosuri, artor sweri pa norongen nga mĩsij osuw. ³ Iow, ko rrapasi pirpese renge norongen nga mĩsij ngok poro sete rrapvijuri sel nga mimerr nga Atua mimrreni piwilwil se kerr ren lelingenok? Iesu, Numal se kerr, owomu jer nga muwrai tweni sel ngok nga Atua piwilwil se kerr ren. Ko nir nga marunge ni arviseni tevi kerr nga sel ngok evi weretunen jerjer, ⁴ ko Atua vajin okorti tevi nir nga puwrai lilane nga sel ngok evi pa weretunen jerjer. Ok-loli nanu nga marinijnij nawone nir ko nanu nir nga jinibb marok-taole nir; ko ok-tututweni derteren nir nga marpelari ji Nemĩn On aran ji jinibb, osorsan erpe nga ni mimrreni.

Iesu owomu renge liken nga pia-vini vitu

⁵ Atua sete osusture anglo nir nga parivi numal renge liken nga mimerr nga pia-vini, ngok liken nga rramok-jiljilwere ngel. ⁶ Suri nale san nga muto renge Naul On owra ‘O Atua, suri sev kumrrormi milep suri jinibb, nga mivi nanu nga welili jer kobbong? ⁷ Kuloli ni ean ngatan renge anglo nir beblen kobbong, ko lelingenok kulai nais nga mian mare ko kususture, ⁸ ko

kuloli emetmete nanu jijle.’ Nale nga muwra, ‘emetmete nanu jijle’, eviseni nga sete nanu san pijpon, ko nanu jijle vajin. Ko setewor rramlesi nga jinibb san emetmete nanu jijle nir. ⁹ Ko rramrongwos ma rraplesi Iesu nga mivini iel ngatan mivi jinibb, ni ko evi vajin Numal ne nanu jijle nir. Ko renge nalol nga m̄irres se Atua, ololi Iesu ean ngatan renge anglo nir beblen kobbong, puloli ni pimij nga piwilwil se jinibb nir. Iesu ornge esij renge niben eanan ejpari mimij; ko renge iok ko, Atua osusture lweni, ko elai nais nga mian mare tevi.

¹⁰ Atua ngok nga muloli nanu jijle nga marivi sen, emrreni p̄ilai jinibb pilep parini parkorti tevi renge mauren nga m̄irres p̄elak sen renge melrin. Ko osorsan erres tevi murrun sen nga muloli Iesu murnge m̄isij renge niben, nga pivi jinibb mawos nga puloli ni purongwose piwilwil se jinibb vajin. Ko Iesu owomu re nir nga Atua mimrreni piwilwil se nir. ¹¹ Atua ololi aron ko arwokwok erres renge nololien ser. Ko ni tevi nir nga muloli marwokwok, tata ser sansan kobbong. Ngok ko ololi Iesu sete emanun nga puwrai nga nir arivi tasin ko jokin nir. ¹² Iesu owra ‘Atua, bowrai tweni murrun som renge no tasik ko jodik nir. Belai nubo ko bosrövi nik renge no jinibb som nir.’ ¹³ Ko owrai kele ‘Belngi nosurien suk p̄iterter renge Atua’; ko owrai kele ‘Inu le ngel tevi natuk nir nga Atua m̄ilai pa tevik musuw.’

¹⁴ Ko kerr jijle nga rramivi natu Atua, kerr jijle rramivi jinibb, rramivi drra ko niben. Ko ewretun Iesu evini erpe tuwa kerr, ko emaur

rengge drra ko niben erpe kerr. Ko emarong keke niben nga pimij suri kerr. Ololi erpok suri rengge mijen sen orongwose putor pini derteren ne mijen nga Demij murrul totoni. ¹⁵ Elai tweni derteren se Demij nga mulokloksi kerr nga tetajer muloli rramok-metutue mijen.

¹⁶ Ko oto limjer nga Iesu sete ewilwil se anglo nir, suri Naul On owrai, ‘Ewilwil se nir nga marpelari rengge metka se Epram.’ ¹⁷ Ko norrorrmien se Atua erpok, elesi erpe Iesu pivini pivi niaken kobbong tevi kerr rengge nanu jijle nir. Ko kerr rraptur p̄iterter ko wor rengge nosurien se kerr rengge majingen nga Iesu ololi tevi Atua suri nololien se kerr, nga puloli no kerr p̄irres tevi Atua. Erpe ni evi batu jinibb sulsulen se kerr nga mokrrorrmie kerr. ¹⁸ Otur tere daron nga marterter milep rengge nanu elep nga marpelari rengge mauren sen nga murngge m̄isij suri, mianan ko easi; ko lelingenok orongwose piwilwil se keke kerr daron nga nanu nga marterter marini marrowrrowe kerr.

3

Iesu ean mare wor easi Moses

¹ Tasik ko jojik nir, Atua everus pa kami osuw nga kapon ko kapivi jinibb sen. Ngok, kaprrorrmie ko wor Iesu nga Atua mukoni ko m̄ilngi mivi batu jinibb sulsulen tevi kerr jijle nga rramosuri.

² Iesu ololi osorsan erres rengge no Atua nga mususture ni rengge majingen ngok, erpe tuwi Moses mok-loli musorsan rengge majingen sen nga mimetmete jinibb se Atua nir. ³ Ko jinibb nga m̄imajing naim ean mare wor easi naim ngok; ko

erpok kele osorsan nga Atua pususture Iesu pian mare kele wor ñiasi Moses. ⁴ Ewretun naim jijle, jinibb sisamis emajinge; ko Atua ma emajinge nanu jijle nir. ⁵ Moses osuri ko ololi osorsan nga mimetmete jinibb se Atua nir. Ni evi jinibb ne majingen se Atua nga mok-werwer womu rengo nanu nir nga jinibb ñinij se Atua para-werai vitue. ⁶ Ko Kristo ma ololi osorsan rengo majingen se Atua erpe evi pa natu Atua mawos. Ko kerr rramrongwose rrapivi jinibb sen, poro rraplingi norrorrmien se kerr puto ñiterter rengo nanu nir nga rramrongwose erres nga Atua pia-lai tevi kerr.

Meri Isrel ne tuwi artor jabble sel

⁷ Renge iok ko pirpe ko wor nga Nemñin On muwrai rengo Naul On muwra ‘Porokaprunge nale se Atua lelingen ⁸ setemun batu kami ñiterter nga kaptere ni pirpe nga nir marok-loli tuwi. Sete kaploli murrungok nga marrowrowe ni rengo lolo merwer.’ ⁹ Re daron nen kele, Atua owra ‘Renge lolo merwer ngok, ñirterawarrenseng se kami nir arok-lesi murrungok nga marres tetajer ejpari sia ngavöl ivij (40), ko arloli lesi wor nga parrowrowe inu tetajer. ¹⁰ Renge iok ko ololi inu nulolarsi temijpal nir suri; ko nuwra, nir arlengleng nawon, ko sete artor sweri murrungok rragrag. ¹¹ Inu nulolar ko nuwirr nale nga ñiterter san, nuwra ‘Nir ngok sete paran rengo dan ser nga moro ñelai teir parmosi ren.’

¹² Tasik ko jojok nir, kapmetmet nga sete kami san norrorrmien sen puwun saut re nanu nga

marsij nir, ko sete tuosuri Atua nga mimaur nga sete orongwos pimij nabong sopon, ko tutur imare, ko tivel lingi. ¹³ Kapwilwil sisamis se kami nabong jijle. Renge nabong jijle, kerr rramwera “Lelingen”, ko niko, nale nen renge Naul On nga muspe suri ‘lelingen’ eplari ji kerr. Ko niko, nabong jijle, kaploli norrrormien se kami puto piterter, nga puloli nololien sete orongwose pikrekrasi kami san, ko pirvei tweni kami san. Ko batu kami kele sete piterter. ¹⁴ Suri poro rraprrul totkoni nosurien se kerr nga rramtipatun ren piterter pianan pijpari bongsi mauren se kerr, ngok kerr jijle rrapok-korti tevi Kristo vajin nga rrapror sweri nale rijrijen se Atua.

¹⁵ Nale on owra ‘poro kaprunge nale se Atua lelingen, setemun kaploli batu kami piterter pirpe nga birterawarrens nir se kami marloli tuwi nga martur imare ko martere ni.’ ¹⁶ Ko siko nir nga marunge nale se Atua ko martur mera ko martere kele ni? Ko nir ngok ko nga Moses mitkai tweni nir Ijip. ¹⁷ Ko siko nir nga Atua mulolarsi temijpal nir mijpari sia ngavöl ivij (40)? Ko nir ngok kobbong nga marloli misij ko marmij renge lat karkar renge lolo merwer. ¹⁸ Ko siko nir nga Atua muloli nale terter ngok tweni nir, nga muwra ‘Nir ngok sete paran renge dan ser nga moro belai tevir parmosi ren?’ Ngok nir nga bbong martur mera ko marok-tere ni. ¹⁹ Ko rramlesi wose nga nir ngok sete aran renge dan ser suri sete arosuri Atua.

Jinibb se Atua pamosi

¹ Ko Atua elai nale rijrijen san pa tevi kerr osuw nga kerr rrapror sweri mosien nga ni pilai. Ko rrapmetmet nga kerr san sete tivter. ² Suri rramrunge pa nospen nga mirres osuw erpe nir ngok nga tuwi marunge. Arunge, ko arunge nawone kobbong, suri daron nga marunge ko sete arosuri. ³ Ko kerr nga ma rramosuri, rraplesi ko wor mosien nga Atua pia-lai tevi kerr. Ngok mosien nga Atua muwrai pa nga muwra ‘Nulolar ko nuwirr nale nga mitertter san nuwra, nir ngok sete paran renge dan ser nga moro belai tevir pamosi ren.’ Atua erij erpok, ko tuwi pa daron nga mimajing iel ngatan ko evinvini jijle wor majingen sen, ko omosi vajin. ⁴ Suri nale san oto renge Nale On nga muwra ‘Atua elngi iel ngatan ko nanu jijle nir renge nabong ouwon, ko renge nabong ebutun ko omosi rengen.’ ⁵ Ko nale kele san ospe suri mosien ngok kele, owra ‘Nir ngok sete mara-lesi mosien se Atua.’ ⁶ Nir nga marunge womu nospen nga mirres ngok sete arlesi mosien ngok, suri sete arosuri Atua. Ko oto limjer nga nir minij ma partor sweri mosien ngok. ⁷ Renge iok ko Atua elngi nabong minij kele san nga marveruse “Lelingen”. Mian ko sia elep arasasi, ko Atua owrai rurrngi re jingo Devet nale nen nga rramlesi pa nga muwra ‘Poro kaprunge nale se Atua lelingen, setemun batu kami pitertter.’

⁸ Ko daron nga Josua mitkai meri Isrel nir nga paran parlesi mosien ngok renge dan ser mawos, ko setemun arlesi. Poro weretunen

wor parlesi jile pa, ko Atua sete orongwose ãilngi daron m̃inij kele tevi jinibb sen nir nga parlesi. ⁹ Ko niko, sel oto wor nga jinibb se Atua partor sweri mosien erpe nga Atua mumosi renge nabong ebutun. ¹⁰ Suri nir nga paran parlesi mosien ji Atua parmosi renge majingen ser osorsan erpe Atua mumosi renge majingen sen womu. ¹¹ Renge iok ko, kerr rrap̃elak ko wor nga rraplesi mosien ngok ji Atua. Sete erres poro kerr san pivijuri butterter se nir nga tuwi nir, tuloli ni tutor jabble mosien ngok.

Nale se Atua eterter elep

¹² Nale se Atua emaur ko emajing eterter elep, ko oso easi nesip ne balpalen nga muso renge devjen korti nuru. Orongwose pijpari nolo jinibb, pirpe nesip ne balpalen nga mian mijpari nuwi nga muto renge ji jinibb. Nale se Atua orongwose puwra suri norrormien ko nalol nga muto renge nolo jinibb. ¹³ Sete nanu san iel ngatan orongwose piteptepi renge no Atua. Nanu jikle arto limjer rres renge non. Ko renge no Atua kobbong kerr jikle rrapa-werai tweni murrun ne mauren se kerr.

Iesu evi batu jinibb sulsulen se kerr

¹⁴ Kerr rraprrul totkoni ko wor ãiterter no-surien se kerr. Suri rramtor sweri pa batu jinibb sulsulen nga m̃irres ãelak san, nga mivi Iesu ngok nga mivi Atua natun nga mian pa jin ko m̃ilik loloim renge melrin. ¹⁵ Jinibb sulsulen ngok sete erpe jinibb sulsulen m̃inij nir, nga daron nga derteren se kerr mijkie ko sete marong pote kerr. Ko nanu jikle nga

marok-rrorwowe jinibb arrowrowe ni kele. Ni orongwos rrerrarre pa osuw. Ko nanu sansan kobbong, ni nololien sen ejkie. ¹⁶ Ko ngok, daron nga nanu nga marterter marok-ini ji kerr, sete rrama-metutu, rrapini ko wor re no Atua nga mok-rrormi kerr ko nga mok-wilwil se kerr renge nalol nga mĩrres sen, ko ni vajin piwilwil se kerr re daron mawos nga mĩterter.

5

¹ Tuwi, Atua oklai tweni renge jinibb nir san nga ni mĩlngi nga puloli majingen renge ni non renge nise jinibb

nir. Jinibb sulsulen ngok oksuli nanu nga marres nir tevi Atua. Erevji nanu rrum nir nga puloli sel nga pĩlai tweni nololien se jinibb nir. ² Orongwos purnge pĩsij renge nir nga marvitan, suri daron sapon ni kele derteren sen ejkie ko okvitan renge nololien. ³ Ko niko ni pirevji nanu rrum, sete erpe nga pĩlai tweni nololien se jinibb mĩnij kobbong nir, ko evi nga pĩlai tweni kele nololien se ni kele. ⁴ Ko sete evi marongen se jinibb san nga ni pivini pivi jinibb sulsulen. Atua everuse jinibb nga ni pivini pivi jinibb sulsulen, osorsan erpe nga miveruse Eron tuwi.

⁵ Ko erpok sete evi norrorrmien se Kristo nga piwaji nais nga mian mare ngok, ‘batu jinibb sulsulen’. Ejki. Atua ko osusture Kristo ko owrai tevi owra ‘Nik kuvi natuk, lelingen nuvi tata som weretunen.’ ⁶ Ko owrai kele renge naul kele san renge Naul On, owra ‘Nik kuvi jinibb sulsulen erpe jinibb sulsulen nga tuwi ngok Melkisetek.

Ko kuptori majingen se jinibb sulsulen ngok pianan pijpari tuwi ngok vini.’

⁷ Renge mauren sen iel ngatan, Iesu ongoni eterter tevi dengen sen nga suwen meten mujumjum tevi Atua, nga Atua piwilwil sen, sete mia-mij. Ko suri norrorrmien sen ean ngatan, ololi Atua ornge drrelan. ⁸ Ewretun Kristo evi Atua natun, ko ornge ma esij re niben, ko niko elesi wose nga puosuri wor nale se Atua. ⁹ Ko norongen nga m̄isij sen ololi ni osorsan erres jijle, ko orongwos vajin p̄ila mauren ne tuwi ngok vini tevi nir nga marosuri. ¹⁰ Ko Atua elai nais ngok nga piwajie, nga evi batu jinibb ne sulsulen nga muosuri jinibb sulsulen nga tuwi ngok Melkisetek.

Nale nga puwni nir

¹¹ Renge murrun ngok nale elep oto nga nabweraai tevi kami; ko eterter nga nabweraai lilane nir jijle tevi kami, suri norrorrmien se kami lolola p̄elak nga kaprunge wose. ¹² Tuwi le pa nga kamok-runge nale nga Atua muwrai, ko evter vajin kapvisviseni; ko sete kamrongwose, ko evter ma jinibb sopor kele wor parini parvisviseni kami renge batu nale ngok. Erpe kami kamluwi kele nga sete kamrongwose kapurroi nanen terter, ko kamsus malum. ¹³ Ko nir nga marokus malum arirpe bipi nga welili, nga setewor m̄ilesi wose sev nga m̄irres ko sev nga m̄isij. ¹⁴ Ko nanen nga m̄iterter evi se nir nga marini pa marivi jinibb nga marlelep nga marok-p̄elak pa tuwi vini, ko arviter vajin nga parini parwera tweni murrun ngabe erres ko murrun ngabe esij.

6

¹ Ko niko, erres rraplinglingi norrorrmien nga womu rengo nosurien se Kristo, ko rraptajer tevi norrorrmien nga mītra. Rramrieni pa kerr osuw rengo majingen nga mīsij ne mijen, ko rramlai nosurien ji Atua osuw; ko sete evi nga rrapok-luwi kele tetajer van re norrorrmien nga womu. Erpe rramloli lilane pa milnge naim, ko evi vajin daron nga rraploli naim putur e ko. ² Arviseni pa kerr osuw re sel ne marbaptaes ko nga marlingi nevrer re jinibb, ko rramosuri pa nga rrapmaur luwi kele rengo mijen, ko rramrongwose nga norongen nga mīsij san oto metmet nga jinibb nga marsij nir parlesi nga sete orongwose pusuw nabong sapon. Nanu ngok nir rraman pa renger osuw, ko sete erres rraplōni lululwenir kele; ko rraptajer malum ma tevi Numal se kerr. ³ Ko ngok evi majingen nga rraploli, nga rraptajer ko pa, poro nga Atua pimarong pirpok.

⁴ Erres nga rraptajer ko pa tevi ni tetajer. Ko pirpese rengo nir nga marvitan ko marluwi kele van re nololien? Nir ngok, womu arok-ivel erres rengo moron, ko arok-urroi pa nanen ne orsel re melrin osuw, ko Nemīn On evan pa renger; ko daron nga marini marsij kele mirpok, ko setemun orongwose parieni lwenir parluwi vini rengo mauren kele. ⁵ Suri nale on se Atua ewilwil pa se nir, ko arlai pa derteren nen beblen ne batun vanu nga pia-vini. ⁶ Ko daron nga martur telur mirpok ko marloli batur mirpok, orongwose parini luwi kele? Ejki rres! Pisij wor pilep rengo nir, suri erpe arok-wuse lweni kele Natu Atua mare kele rengo nai pelaot rengo

nevrer, ko erpe arok-lingi ni mare nga parsowri lokloksi kobbong.

⁷ Kaprrorrmī ta dan nga mimni suwe naus nga mīrres tetajer, ko mok-lai wenen milep tevi nir nga marmajing rengen. Atua erij erres suri. ⁸ Ko dan nga mösmös nga mīsij mimaur ren, erpe nga Atua p̄ilngi rijrijen ne mijen kobbong tevi, ko pusli renge nabb.

⁹ Ewretun lenglengen selek nir, nale nga marir-pok arterter temijpal.

Ko re devjen se kami, sete nurrorrmi kami kamirpok, ejki. Nulngi nolok eterter renge kami nga wenen nga marres ne mauren nga mimerr pok-maur p̄irres malum wor renge kami.

¹⁰ Nuosuri Atua nga ni sete mia-malie majingen nga mīrres se kami, ko ni purrorrmi p̄iterter murrūn ne merrenien nga kamlai tevi ni daron nga kamwilwil se kalesia m̄inij nir. Kami kammajing erres erpok tuwi ko pa, evini erpe nga kamok-majing rengen malum, ko Atua eir elep suri. Ko ni kele puloli pusorsan ko p̄irres tevi kami jijle. ¹¹ Ko erpok kele, numrreni bowrai p̄iterter tevi kami nga sete kapluwi kele, ko kapterter ko wor nga kaptajer malum pianan pijpari bongsin, nga puloli kaplai nanu jijle nga Atua m̄ilngir marto metmet renge no kerr.

¹² Sete nibe kami pimijmij, ko kapmajing p̄iterter pirpe birterawarrens se kerr nga martori totkoni majingen m̄iterter. Norrorrmien ser m̄iterter ko mipriv eanan ejpari marlai nanu p̄etp̄eti nga Atua m̄ilai renge nale rijrijen tevir.

Nale rijrijen weretunen se Atua

¹³ Daron nga Atua m̃ilai rijrijen sen tevi ĩrtera Epram nga mus̃pe suri metka nga para-rremali rengen, san ejki kele nga Atua orongwose pujuji nga puloli rijrijen ngok p̃iterter. Suri Atua ean mare rengen nanu jijle, ko niko ojuji ni lweni kobbong daron nga m̃ilai nale rijrijen sen, ko owra ¹⁴ ‘Inu Atua ĩerij p̃irres lenglengen suri nik. Bololi metka som nir pilep temijpal iel ngatan.’ ¹⁵ Epram elesi nga Atua ololi rijrijen sen ngok eterter erres p̃elak, ko niko, daron nga mutor sweri daron nga m̃iterter milep, ko sete elngi kurtweni rijrijen se Atua; ko orrul totkoni eterter, mian ko elai vajin sev nga Atua m̃irijrije tevi. ¹⁶ Renge murrun nga parloli rijrijen p̃iterter, arok-juji jinibb nga marlelep. Ko sete arongwose parij latlate kele ren, suri nais ngok oto pae, ko ololi nale eterter. ¹⁷ Ko erpese rengen Atua? Ni kele emrreni puloli nale sen p̃iterter p̃irres nga rraposuri ko sete rraprong tweni. Kerr rramirpe bipi nir nga rraplai nanu pilep ji Atua. Ko Atua owra rraprorrmi p̃irres nga norrorrmien sen tevi kerr sete mia-suw nabong sopen. Ko niko ojuji ni lweni nga puloli rijrijen sen tevi kerr puto p̃irres tetajer. ¹⁸ Ko nanu nga eru ngok, rijrijen sen, tevi murrun nga mujuji ni lweni, nuru korti ormajing lat sansan, orviseni nga Atua sete ekrekris, ko sete p̃irieni nale sen nabong san. Niko rraptur p̃iterter rengen nale sen. Rramivi jinibb nga rramwolu lingi lat nga m̃isij nga rramlik rengen tuwi, ko rramok-pejpej kele lat nga m̃irres san. Ko rijrijen se Atua ok-wilwil se kerr nga muloli norrorrmien

se kerr epriv, nga kerr rrapan rrapator sweri lat nga m̄irres p̄elak ngok nga Atua m̄ilngi muto metmet rengo no kerr. ¹⁹ Nosurien se kerr nga m̄iterter ngok nga muwra Iesu p̄ilai mauren tevi kerr evi norrorrmien nga mirpe angka nga murrul totkoni m̄iterter drrav nga m̄isal murrong. Purrul totkoni mauren se kerr nga sete nanu san purongwose p̄ilai tweni kerr kele. Angka ngok erpe oto pa osuw rengo lat nga muon milep ji Atua, nga kalik nga milep murrul ore pa rengo melrin. ²⁰ Ko Iesu owowomu pa kerr van lat nen osuw, nga puloli majingen sen erpe mivi jinibb sulsulen se kerr nga puloli lilane kerr tevi Atua. Ni erpe batu jinibb sulsulen nga muosuri b̄irtera ngok Melkisetek, ko ni putori majingen ngok pianan pijpari tuwi ngok vini.

7

Batu jinibb sulsulen ngok Melkisetek

¹ Naul ne Jenesis os̄pe suri Melkisetek. Owra ni elik re daron se b̄irtera Epram nga tuwi pa. B̄irtera Melkisetek ngok evi numal re ngaim nga Salem, ko jinibb sulsulen se Atua ne drromsen mare. Daron san b̄irtera Epram evan ololi balpalen san tevi devje nuval sen nir, nga mirevji numal nir ivij. Ko daron nga mulwi vajin ko eskai Melkisetek, ko Melkisetek erij erres suri ni. ² Ko rengo joron nir nga Epram m̄ilair rengo nuval, elai songovlön tevi Melkisetek. Ko nais ngok Melkisetek owra puwra ‘Numal ne murrun nga musorsan’. Ko ni evi kele numal ne Salem.^A

A 7:2 Nais ngok Salem evi nise Jerusalem, tuwi jer.

Ko Salem owra puwra Demat, ko niko ni evi kele ‘Numal ne demat’. ³ Ko nale san ejki nga muspe suri Melkisetek tata sen rreknga tasu sen rreknga apu sen nir, ejki rres. Ko sete nale san ospe lat nga mñiak e rreknga mimij e. Ni erpe natu Atua nga mutori majingen sen ne jinibb sulsulen mñirres nga sete orongwose pusuw nabong sapon.

Melkisetek ean mare wor easi batu jinibb sulsulen se mñeri Isrel

⁴ Kaprrorrmı ta Melkisetek ngok, nga mivi nais nga mian mare lenglengen. Epram nga mivi birtera se kerr, daron nga mñilai joron nir renge nuval, ko emrreni wor pñilai songovlön tevi Melkisetek. ⁵ Ko nga marok-lai songovlön mirpok evi murrun nga mñeri Isrel marok-loli renge sia jijle. Nale nesesreien se Moses owra ‘songovlön pok-an ko wor ji metka se Livae nga marivi jinibb sulsulen.’ Ko mñeri Isrel jijle nir arivi sansan kobbong, erpe arivi metka se Epram. ⁶ Ko Melkisetek sete evi metka se Livae, ko Epram elai ma joron nir nga mñilair re nuval songovlön tevi, ko Melkisetek erij erres suri. Ko Epram ngok ko, Atua mñila pa rijrijen tevi. Ko ngok evini emñerer kele tevi kerr nga Melkisetek ean mare wor easi Epram, ⁷ suri oto limjer nga jinibb nga mian mare kobbong orongwose pñirij pñirres suri jinibb nga mian ngatan sapon.

⁸ Jinibb arok-lai joror songovlön tevi jinibb sulsulen nir. Ko jinibb sulsulen nir jijle paran ko parmij kobbong. Ko Melkisetek ma sete emij, erpe nga Naul On muwrai. ⁹ Ko lelingenok metka se Livae nir arok-lai songovlön ngok nir

ji m̃eri Isrel nir. Ko tuwi daron nga Epram m̃ilai songovlön ngok van ji Melkisetek, ko erpe Livae kele elai tevi. ¹⁰ Nuwrai erpok, suri Livae evi metka se Epram ko san, nga mivitu. Ko niko, daron nga Epram mutori Melkisetek, ko erpe Livae kele otori Melkisetek.

Batu jinibb sulsulen re metka se Livae ko jinibb sulsulen nga mutori murrun se Melkisetek

¹¹ Atua osusture metka ne jinibb sulsulen nir, mian ko elai vajin nale nesesreien sen tevi m̃eri Isrel nir. Ko poro majingen se jinibb sulsulen ngok nir erres pa, ko jinibb sulsulen m̃inij san pivini kele suri sev? Ko suri nir sete arviter, ko niko san pivini kele ko wor. Ko ni sete pirpe Eron, nga mivi m̃erwomu nga mutori majingen ne jinibb sulsulen re metka se Livae, ko pirpe ma Melkisetek. ¹² Ko poro parlai tweni batu jinibb sulsulen nga womu ngok, ko nale nesesrien kele rrek parieni ko. ¹³ Ko pirpok ko wor, suri iok os̃pe Numal se kerr nga miplari renge metka m̃inij. Setewor nir san renge metka nga Iesu miplari ren otur re nawot nga puloli majingen ne sulsulen se Atua. ¹⁴ Jinibb nir arongwos pae osuw nga ni eplari renge metka se Juta. Ko Moses sete os̃pe rragrrage sapon suri metka se Juta, daron nga mokjilwer suri majingen se batu jinibb sulsulen nir.

Batu jinibb sulsulen m̃inij san nga murrul totkoni murrun se Melkisetek

¹⁵ Ko eplari limjer nga batu jinibb sulsulen m̃inij ngok evi jinibb sulsulen nga murrul totkoni murrun se Melkisetek. ¹⁶ Otori majingen ne

jinibb sulsulen, sete suri nga nale nesesreien muwra ni metka sen ko wor putori majingen ngok, ejki. Otori suri derteren ne mauren sen nga bongsin mijkie. ¹⁷ Suri Naul On owra ‘Nik kuvi batu jinibb sulsulen erpe jinibb sulsulen ngok Melkisetek ne tuwi. Ko kuptori majingen ne jinibb sulsulen ngok tetajer pijpari tuwi ngok vini.’ ¹⁸ Nale ngok elai tweni sel nga mĩtra nga derteren nen ejkie ko sete orongwose puloli rrapmomsawos pĩrres. ¹⁹ Ko nale nesesreien se Moses sete orongwose puloli nanu san pusorsan pĩrres. Ngok norrormien nga mimerr san eimare nga pĩla milnge sel nga mĩtra ngok. Sel nga mimerr ngok ko vajin rraposuri pĩterter, suri evi sel ne mauren weretunen nga pĩtkai kerr rrapan mori ji Atua.

²⁰ Ko Atua ololi kele nale rijrijen sen san tuwi nga puloli sel nga mimerr nen pivini mare. Ko sete ololi nale rijrijen san daron nga jinibb sulsulen re metka se Livae nir marini marlai majingen ser. ²¹ Ko Iesu evini evi jinibb sulsulen suri nale nga Atua muloli mĩterter pa nga Naul On muwra: ‘Atua ololi nale sen eterter pa, ko sete mia-rieni kele norrormien sen. Ni owra ‘Nik kuptori majingen se jinibb sulsulen tetajer pijpari tuwi ngok vini.’ ²² Ko Iesu orrul totkoni majingen sen erres, ko etasi sel nga mimerr se Atua tevi kerr, nga mĩrres wor asi nga womu.

²³ Ko nanu kele san ni le: jinibb ne sulsulen ne tuwi, nir elep ko wor, suri marmajing mianan ko san emij, ko san kele pĩlai wani milngen. ²⁴ Ko Iesu ma emaur ko sete mia-mij nabong sapon. Sete mia-lai

majingen sen ne batu jinibb sulsulen tevi jinibb m̃inij kele san. ²⁵ Ko niko etipatun lelingenok ko pijpari tuwi ngok vini, ni orongwos p̃ila mauren tevi jinibb nga markorti tevi nga parini ji Atua. Ni pimaaur ko pulot tetajer tevi Atua suri nir.

²⁶ Rramwerai erres wor elep tevi Atua nga mukoni jinibb sulsulen nga m̃irres p̃elak mirpel vini ji kerr nga pimetmete kerr. Ni on elep. Sete nanu san esij jin, ko nololien ejki jin. Sete erpe rragrrag kerr jinibb ne nololien nir. Nisen ean mare temijpal easi nanu jikle ne iel ngatan. ²⁷ Ni sete erpe batu jinibb sulsulen nga nabong jikle marok-revji nanu rrum nga p̃ilai tweni nololien ser puwomu, ko vitunen pia-lai tweni kele se jinibb nir. Iesu evinvini ore murrun ngok ko pa osuw daron nga mimarong ni mimij nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb nir ne iel ngatan totoklai.

²⁸ Nale nesesreien se Moses osusture jinibb nga derteren ser mijkie, ko marok-loli nololien, nga parivi jinibb sulsulen. Ko rijrijen se Atua, nga mivini vajin vitunen, osusture natun Iesu Kristo nga musorsan m̃irres tetajer pijpari tuwi ngok vini.

8

Sel nga mimerr: Majingen se jinibb sulsulen nen erres wor asi

¹ Ngel evi batu rijen suk, nga batu jinibb sulsulen se kerr otoa, ko elik pa renge melrin tevi Atua renge nevren rres tevi derteren sen nga milep. Ko nisen ko Iesu. ² Sete ololi majingen sen renge naim on nga jinibb m̃imajinge, ko ololi

majingen sen reнге Naim On mawos nga Atua kobbong m̄imajinge reнге melrin.

³ Ko majingen se jinibb sulsulen ne iel ngatan tetajer evi nga parlai merrenien ko parevji nanu rrum nga parloli sulsulen van ji Atua. Ko batu jinibb sulsulen se kerr, Iesu, ni kele p̄ilngi wor nanu ko san nga p̄ilai tevi Atua. ⁴ Ko poro Iesu p̄ilik malum iel ngatan, ko sete mia-tori nais ngok jinibb sulsulen, suri jinibb sulsulen nir arlik pa nga parlai merrenien tevi Atua, osorsan erpe nale nesereien se Moses muwrai. ⁵ Majingen nga jinibb sulsulen nir arok-loli, erpe arloli rrongrrongvi kobbong nanu nga muto reнге melrin; ko nga reнге melrin ma evi weretunen jerjer. Ko ewretun, suri daron nga Atua muwrai tevi Moses tuwi pa nga pususture Naim On nga mivi devji ngok, ko owra ‘Kupmetmet p̄irres

nga kupmajing nanu ngok nir pusorsan tevi nanu nga meviseni pa tevim reнге botwen iak.’ ⁶ Ngok rramlesi vajin majingen se jinibb sulsulen nga Iesu m̄imajinge erres wor elep easie nga jinibb sulsulen nir iel ngatan marloli. Ko reнге murrun ngok kele, sel se Atua nga Iesu m̄ilai m̄irrmali ji jinibb nir erres kele wor easi sel ne tuwi. Suri nale rijrijen nga marres nir kele wor arto nga puloli putur.

⁷ Poro sel nga womu p̄irres malum, ko sete sel nga vitu mia-to kele.

Sel nga mimerr: Atua erijrij pae tuwi nga p̄ilai

⁸ Atua elesi nga m̄eri Isrel nir sete arvijuri sel nga womu erres, evi batun nga muloli rijrijen nga p̄ilngi nga mimerr kele san. Owrai tweni

rengē nale san nga m̄ilai tevi propet Jeremaea nga puwrai tweni. Renge nale nen, Atua rijen sen owrai erpel, owra ‘Kapmurrong p̄irres. Num-rreni bowrai tevi kami nga daron san pia-vini ni ko nga inu b̄elngi kele sel nga mimerr san tevi kami jinibb suk nir, kami nga rengē metka ne Isrel nir ko metka se Juta. ⁹ Ngel sete mia-irpe rijrijen nga m̄elai tevi apu se kami nir nga tuwi. Renge daron nen erpe nuvel jilijle nir ko m̄etkai tweni nir Ijip. Ko suri nir sete artori rijrijen nga m̄elai tevir, ko iok ko ololi setemun nurrorrmi nir.’ ¹⁰ Ko Numal owra ‘Rijrijen nga bea-lingi tevi m̄eri Isrel nir rengē daron nga pia-vini, ni le vajin ngel. B̄elngi lilane nale neseseien suk rengē norrorrmien ser, ko boli tweni rengē nolor. Ko inu bevi Atua ser, ko nir parivi jinibb suk. ¹¹ Ko setemun evi nga paran parvisviseni seler, parwera ‘O sel le ma ngel’, rreknga, ‘O Atua erpel, erpok, rreknga erpak wor.’ Ejki. Setemun mara-loli mirpok, suri nir jijle para-rongwose vajin inu rengē mauren ser sisamis, p̄itipatun rengē bipiwarreng nir pian pijpari jinibb nga m̄itra. ¹² Ko rijrijen suk evi nga, poro nololien sev oto ji nir, ko inu b̄etlasi tweni, puloli bemalie. Ngok evi sel suk nga mimerr tevi jinibb suk nir.’ ¹³ Ko rengē nale sen ngok, Atua os̄pe suri sel nga mimerr ngok nga puloli rraplesi wose sel nga womu pa erpe etra pa osuw. Ko norrorrmien oto rengē sev nga Atua muwrai etra pa osuw; suri evan pa ngatan, ko sete mia-periv ko pia-jijki p̄etp̄eti vajin.

9

Sel nga mimerr: Lat on nen erres wor asi

¹ Ko rramrongwose erres rijrijen nga mĩtra ngok, ko sel nen nga parsurövi Atua ren otoa. Ko lat on nen kele san otoa nga muto bbong iel ngatan. ² Jinibb ne tuwi arsusture devji san nga mivi Naim On nga markel otvi mĩerue. Loloim nga womunen arwerai lat nga muon. Renge loloim nen, laet san oto, tep san, ko niv sopen nga marok-lingi tetajer renge no Atua. ³ Ko arruloni ore loloim nen tevi kalik nga milep san nga mĩrres p̄elak. Ko loloim tuwen nen evi lat nga muon nga muon lenglengen. ⁴ Ko renge loloim nen, nawot nga mivi gol oto ren, nga marjingtenti nanu nir nga mapur marres nga parsulir tevi Atua. Ko bokis ngok kele ne rijrijen se Atua nga mivi gol ngok nga biles san nga mivi gol marjingtenti lolon, nga nanen ngok mana muto rengen. Ko nai san nga mivi nejipjip se Eron nga tuwi Atua muloli mimra luwi kele raon mutoe, ko nevöt nivev kele eru nga nale nesesreien esngavöl se Atua maruli renge nuru. ⁵ Mare renge bokis ngok kele evi lat nga Atua mok-lai tweni nololien se jinibb e nir rengen. Ko mare rengen kele, nanu eru kele nga marveruse nisen jerubim nga mĩrinrin lenglengen nga piviseni nga Atua elik iok, ko naben kele orsalsal ore lat nen. Ko daron ejki nga rrapసుపే nunci p̄etp̄eti murrmurrun wowarreng ne nanu nen nir.

Sel nga mimerr: Sulsulsen nen erres asi

⁶ Ko nanu jijle muto mirpok vajin, ko jinibb sulsulen nir arok-an vajin renge loloim nga womunen nabong jijle nga parloli vajin majingen se jinibb sulsulen nir. ⁷ Ko batu jinibb sulsulen kobbong orongwose pian renge loloim nga erwen nen nga muon lenglengen, ko pian pivesan kobbong renge sia san. Daron nga mian, ko elai drra nanu rrum nir erpe evi sulsulen van ji Atua. Drra ngok evi nga p̃ilai tweni ni nololien sen, ko p̃ilai tweni kele nololien nga m̃eri Isrel jijle nir marloli ko sete marongwose nga evi nololien. ⁸ Iok, Nem̃in On eviseni vajin nanu san em̃erer erres tevi kerr. Daron nga devji ngok mutur malum, ko metali setewor etp̃ir nga kerr jijle rrapan loloim renge lat nga muon lenglengen ngok. ⁹ Ngok erpe nale rrongrrongvi nga piviseni kerr daron nga rramlik ren lelingenok. Nale rrongrrongvi ngok owrai erpok, nga merrenien nga jinibb sulsulen marok-lai tevi Atua, ko nanu rrum nga marok-revji nga p̃ilai tweni nololien se jinibb nir, sete evter. Nanu ngok nir sete arongwose parloli norrorrmien se jinibb puwokwok p̃irres renge no Atua. ¹⁰ Iok arsupsupe bbong murrun ne jinibb m̃iaan ko miminmin ko m̃ilalos. Ko nanu ngok nir arivi nanu nawon nga marto kobbong mijpari daron nga Atua m̃irieni nanu jijle nir arini armerr luwi kele.

Kristo elai mauren sen nga p̃ilai tweni nololien se jinibb

¹¹ Ko Kristo errmali pa osuw nga mirpe batu jinibb sulsulen ne nanu nga marres ngok nga

marpelari pa. Ko devji nga ni m̃imajing ren erres ko osorsan easi nga womu. Devji ngok, sete jinibb ne iel ngatan emajinge, ko sete evi nanu ne iel ngatan san. ¹² Daron nga Kristo mian loloim nga womu renge devji ngok, ko etajer van renge loloim nga muon lenglengen. Ko sete ololi erpe jinibb sulsulen m̃inij nir marloli. Sete elai drra nanu rrum san nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb nir, ejki. Elai ni drran mawos kobbong. Ko ololi evesan rres kobbong, nga pivinvini ore sel nga m̃itra ngok ko p̃ilai tweni nololien se kerr, ko puloli rrapiel sisarow vajin pian pijpari tuwi ngok vini. ¹³ Drra nanani, drra buluk ko natu buluk nga marsuli mivi niavin, majingen ner otoa. Jinibb sulsulen arongwose parlai drra ngok sapon ko niavin ngok ko parwirrwirrlenir renge jinibb nga marrokitkit renge no Atua, ko nanu ngok orongwose puloli parwokwok luwi kele. ¹⁴ Ko drra Iesu orongwose puloli majingen nga m̃iterter kele wor easi majingen ne nanu ngok nir. Renge majingen se Nem̃in On nga mimaur tuwi ngok vini, Kristo elai mauren sen tevi Atua erpe sulsulen san nga musorsan m̃irres p̃etp̃eti. Ko drran ngok orongwose puloli norrorrmien se kerr puwokwok re nanu ne mijen nga rramloli, nga rraploli vajin majingen se Atua nga mimaur tuwi ngok vini.

Tetajer drra puwlu ko wor nga piviseni nga rijrijen otur

¹⁵ Ko suri majingen nga m̃irres mirpok, niko Iesu mususture kele rijrijen nga mimerr se Atua. Emij nga puwli tweni jinibb nir renge nololien

ser nga martor otvi nale nesesreien se Atua nga womu. Kristo ololi nir nga Atua miveruse nir arivel sisarow pa nga artor sweri nanu nga sete mia-suw nabong sopen, nga Atua m̄irijrij pae musuw nga p̄ilai tevir nabong san. ¹⁶ Poro jinibb san puloli marongen san puwra ‘Daron nga bemij ko nanu ngok parivi se morok, nanu ngok parivi se morok’, eñerer erres tevi jinibb nir nga poro m̄ernen pia-mij, puloli marongen nen putur vajin. ¹⁷ Suri poro jinibb san ololi marongen nga mirpok san ko emaur malum, ko setewor mara-vijuri nale nen. Para-vijuri ko ma reнге daron nga poro pia-mij. ¹⁸ Ko erpok kele reнге marongen rreknga sel nga womu nga Atua muloli. Nanu san pimij ko wor, drran puwlu, ko niko sel nen putur vajin. ¹⁹ Erpok ko, Moses owra tweni jijle nale nir re nale nesesreien tevi jinibb nir. Daron nga muwrai tweni jijle musuw, ko otor pini vajin sulsulen nga puloli nale reнге nale nesesreien ngok pimaaur ko putur. Arevji pini natu buluk tevi nanani, ko elai drran sopen ko ejvi nuwi sopen van ren. Ko elai rao nai san nga marveruse isop tevi silvi sipsip nga musongsong, ko orrurrngoni van re drra nga, ko erringrringe reнге naul ngok nga maruli nale nesesreien se Atua nir reнге ko reнге kele jinibb nir, ko owra ²⁰ ‘Ngel evi drra nga puloli sel se Atua putur. Atua owra kami kaposuri ko wor.’ ²¹ Ko reнге murrun ngok kele kobbong Moses ewirrwirrleni kele drra ngok sopen lat lele nir reнге devji ko reнге nanu sopor nga marto reнге lat nga marok-surövi Atua reнге. ²² Sel

ne majingen ne nale nesesreien arirpok ko, nga otomori nanu jijle nga marmajinge rengen, arok-wirrwirrleni ko wor drra pian ren nga puloli puon. Ko poro drra sete p̄iseser, ko Atua sete mia-telasi tweni nololien se jinibb.

Kristo elai mauren sen, ko drran owlū nga p̄ilai tweni nololien se jinibb.

²³ Nanu nen nir, erpe devji nen, arloli rrongrongvie nanu ne melrin nir. Ko drra nanu rrum san puwlu ko wor suri nga puloli parwokwok. Ko nanu mawos ma nga marto renge melrin armerreni sulsulen nga m̄iterter kele ko wor san nga puloli nir parwokwok. ²⁴ Ko Kristo sete ean loloim renge lat nga muon lenglengen ngok nga jinibb kobbong marsusture nga mirpe marrongrongvie kobbong, ejki. Ean mawos renge melrin weretunen ko otur renge no Atua. Ko evan nga p̄ila se kerr. ²⁵ Ko erpok, batu jinibb sulsulen ok-lai drra nanu rrum nir evesan renge sia jijle nga mian renge lat nga muon lenglengen ngok. Ko Kristo sete ololi lululweni erpe nir ngok, ejki. Ololi evesan kobbong. ²⁶ Suri poro ni pok-loli pirpok, ko kami kamrrormi ni pok-rrul lululwi ko pa renge nai pelaot? Pok-runge p̄isij renge niben daron pilep, etipatun re daron nga iel ngatan m̄itipatun, mivini mijpari lelingenok? Ko ejki, sete erpok. Evini vesansan rres kobbong nga pivinvini ore nanu jijle nir ne daron nga womu. Ko er mali nga m̄ilai mauren sen nga p̄ilai tweni nololien se jinibb.

²⁷ Ko Atua owngani pa sel se jinibb jijle nir, owra jinibb pimij pivesan kobbong, ko vitunen

ko Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi vajin.
²⁸ Ko renge iok, Kristo elai mauren sen evesan rres kobbong nga ãilai tweni nololien se delung. Ko pia-rremali luwi kele, ngok erpe pivi varwen ko vajin, sete nga ãitlasi tweni nololien se jinibb. Ko evi nga piwilwil se nir nga marok-teravi.

10

Sulsulen se Iesu erres kele wor

¹ Nale nesesreien se Moses owra rrongrrongvi bbong nanu nga marto ko renge melrin, ko sete arivi nanu nen mawos nir; ko sete osorsan ãelak tevir, namol ner kobbong. Ko mian ko nanu mawos nen nir para-pelari ko. Tetajer renge sia jijle, jinibb sulsulen arok-revji nanu rrum nir renge murrun ngok ko pa, nga ãilai tweni nololien se jinibb. Arãelak malume, ejpari lelingen ngel, ko ejki mun. Suri nale nesesreien se Moses nga ãimajing renge sel ngok sete orongwose puloli jinibb nga marwera parini ji Atua parmomsawos ãirres. ² Ko nir nga marok-loli sulsulen van ji Atua sete arwokwok erres renge nololien ser. Poro parwokwok, ko setemun parunge nanu san purrowsir, ko sulsulen ser pusuw ko vajin. Ko sete erpok. ³ Sia jijle, arãelak malum, ko sulsulen nir nga marloli arviseni lweni bbong tevi nir, nololien nga nir marok-loli. ⁴ Suri drra buluk rreknga nanani sete orongwose ãirrawe tweni rragrrag nololien se jinibb.

⁵ Ko renge iok, tuwi pa, daron nga Kristo muwra pivini iel ngatan, owrai tevi Atua owra ‘Nik sete kumrreni sulsulen ko merrenien nga

marok-lai tevim, ko kula ma nibek tevik. ⁶ Nanu nga marsulir van ko marnivniv nawon, ko merrenien nga puloli jinibb puwokwok renge nololien, setemun kuir renger. ⁷ Ko nutur mera ko nuwrai lilane tevi Atua nuwra ‘O Atua, nuir nga bololi marongen som, erpe maruli pa renge Naul On.’ ⁸ Womu jer Kristo owra ‘Nik sete kumrreni nga jinibb parok-revji nanu rrum ko parok-lai merrenien tevim. Sete kumrreni parevji nanu rrum ko parloli sulsulen nga ðilai tweni nololien ser. Sete kurnge erres renge murrun ngok.’ Ko murrun nga marok-loli ngok osorsan bbong tevi nga nale nesesreien se Moses muwrai. ⁹ Ko mian ko Kristo owra ‘Atua, numarong le vajin nga bean bololi marongen som.’ Renge iok, rramlesi sel nga womu ne sulsulen tweni nololien, Atua ewirr tweni; ko nga vitunen ma, elai ko otori. ¹⁰ Renge sel nga mimerr ngok ko vajin, Iesu Kristo ololi erpe marongen se Atua muwrai, nga ñilai niben erpe sulsulen mivesan kobbong nga sete mia-loli vesan kele. Ko suri muloli mirpok, Atua ololi rramwokwok ko rramon erres renge nololien se kerr.

Sulsulen se Iesu puto tuwi ngok vini

¹¹ Nabong jijle jinibb sulsulen se ñeri Isrel arok-loli majingen ser nga marevji nanu rrum nir nga ðitlasi tweni nololien se jinibb. Ko murrun ngok sete orongwose ðitlasi tweni rragrrag nololien se jinibb. ¹² Ko Kristo ma elai ni lweni niben nga ðilai tweni nololien se jinibb nir. Ololi vesansan kobbong, renge mijen sen, ko evter nga ðitlasi tweni ko pa nololien se jinibb nir pijpari

tuwi ngok vini. Ko vitunen ko ean esakel vajin tevi Atua vajin renge nevren rres. ¹³ Ko Iesu p̄sakel iok pian pijpari nga Atua puloli devje nuval sen parlik ngatan pirpe boriti, ko Iesu pibbötbböt rer. ¹⁴ Daron nga Kristo mimij vesan bbong nga p̄itlasi tweni nololien se jinibb nir, ko ololi kele nir aron ko pa, ko arivi jinibb sen. Ko armomsawos erres jijle, ko parlik vajin pipok pian pijpari tuwi ngok vini.

¹⁵ Ko Nem̄in On kele ok-werai lilane nanu ngok nir tevi kerr. Womujnen owra ¹⁶ ‘Ngel evi rijrijen nga ßelai tevi m̄eri Isrel nir renge daron nga pia-vini. Bevisviseni nir renge nale nesesreien suk, ko ßelngi lilane nale nesesreien suk renge nolor. ¹⁷ Ko setemun mea-rrorrm̄i nololien ser tevi sev nga marsij nga marok-loli.’ ¹⁸ Daron nga Atua m̄itlasi tweni nololien se nir mirpok, sel san ejki kele mun nga jinibb purrorrm̄i nga parlai kele wor merrenien van ji Atua nga p̄ilai tweni kele nololien ser, ejki.

Erres nga rrapruj mori Atua

¹⁹ Tasik ko jojik nir, suri drra Iesu Kristo ololi rramwokwok pa osuw, rramrongwose rrapan loloim ko vajin renge lat nga muon lenglengen ngok, nga sete rrammetutu rragrag. ²⁰ Iesu etasi pa sel nga mimerr san osuw. Sel ne mauren ngok elik rrerrsi kalik nga tuwi murrul ore lat nga muon lenglengen ngok, niko evi nga mimij suri. ²¹ Ngok rramtor sweri vajin batu jinibb sulsulen nga m̄irres nga pok-metmet vajin jinibb se Atua nir. ²² Ko niko erres rrapini mori ji Atua, nga

norrormien se kerr puwokwok ko nosurien se kerr
 ãiterter. Drra Iesu Kristo errawe vaseni nolo kerr
 arwokwok, ko nibe kerr kele arlalos pa renge
 nuwi nga muwokwok. ²³ Erres nga rraplingi
 norrormien se kerr puto ãiterter renge Atua,
 suri ewretun rramrongwose rraposuri Atua nga
 ni puloli rijrijen sen nir pia-rremali. ²⁴ Ko erres
 nga rrapok-lai se lululweni kerr nga puloli rraãir
 nga rrapmerreni sele kerr nir renge murrun
 nga mĩrres ãelak. ²⁵ Sete erres nga rraplingi
 kurtweni sel nga rramok-korti lat sansan, pirpe
 kerr sopor marloli pa musuw. Tetajer ko wor
 rrapkorti renge jiljilweren, puloli norrormien
 se kerr pivini ãiterter kele wor. Suri daron nga
 Numal se kerr pia-wera sesesre lat nga puto suri
 tevi jinibb e nir oto mori pa.

Sete rrapok-loli kele nololien

²⁶ Ko poro kerr nga rramtor sweri nale were-
 tunen pa osuw, rrapatur mera ko rrapok-loli kele
 nololien, ngok, sel san ejki rres mun nga rrapre-
 vji kele nanu san nga ãilai tweni nololien se
 kerr. ²⁷ Sel sansan kobbong oto, nga rrapmetutu
 temijpal Atua rengen, evi nga putor vitrangi
 kerr, ko rrapmetutu nabb ngok nga mĩterter
 lenglengen nga Atua pusli devje nuval sen nir
 ren. ²⁸ Renge nale nesesreien se Moses tuwi,
 poro jinibb san otor otvi nale nesesreien nen
 san, ko jinibb eru rrek itul orwera nga ewretun
 mĩernen muloli, ko osuw ko, partor pini mĩernen
 ko suri. ²⁹ Poro parloli pirpok renge jinibb
 nga mutur otvi nale nesesreien se Moses, ko

pirpese reнге jinibb nga mungasi natu Atua? Atua putor vitrangi ni pilep suri. Erpe olokloksi drra nga muon reнге sel nga mimerr nga muloli muwokwok pa reнге no Atua, ko Atua pulolarsie pilep suri. ³⁰ Suri Atua ko owra ‘Bekle lweni nanu nga m̄isij nga marloli.’ Ko owra kele ‘Atua p̄iwer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb sen nir.’ ³¹ Ngok evi nanu nga rrapmetutue pilep san, poro rrapwera rrapwolu asi ji Atua, ko Atua purrul totkoni kerr, ko pivrrivrrali kerr. Suri Atua emaur, ko derteren sen elep.

³² Erres ma kaprrormi nanu ngok nir nga kamok-lesir tuwi, daron nga moron se Atua mia-rremali ji kami. Ewretun kamrunge esij suri nanu elep nga marterter, ko nolo kami sete evitan. ³³ Daron sopen jinibb arij esij tevi kami reнге no jinibb nir, ko arloli esij kele tevi kami. Ko daron sopen jinibb arok-loli esij tevi kami sopor reнге no kami, ko kami sete kammetutu, kamtur eterter lat sansan. ³⁴ Kamkorti tevi nir nga marlik reнге naim ne nekaien reнге norongen nga m̄isij ser; ko daron nga jinibb marlai luwe joro kami ko sete kamrunge esij suri, norrorrmien se kami erres bbong, suri kamrongwose nga joro kami m̄inij san oto metmet nga m̄irres kele wor, nga sete mia-jijki nabong san. ³⁵ Ko kaprrul totkoni ko pa norrorrmien se kami p̄iterter pipok, suri nowlin nga kapa-lesi elep nga elep temijpal. ³⁶ Ko kami kaploli nolo kami pipriv, ko kaploli nanu nga Atua mimrreni, puloli kaplai sev nga nale se Atua muwra kaplai. ³⁷ Ngok pirpe nale san nga muto reнге Naul On nga muwra ‘Beblen kele ma, ko si nga muwra

pia-vini, ãirrmali ko. Sete mia-lolola. ³⁸ Renge daron ngok, jinibb suk nga marmomsawos ko marosurik, para-maur. Ko poro nir san ãirieni lweni kele, ko Atua sete mia-ir rengen.’ ³⁹ Ko kerr ngel sete rramivi jinibb nga rraprieni kerr ko rrapluwi van rrapjijki kele, ejki. Rramivi ma jinibb nga rramosuri Atua, ko ni pia-lai mauren tevi kerr.

11

Jinibb nga mimrreni pivini ji Atua, nosurien sen puto wore ko

¹ Sev ko evi nosurien? Nosurien erpe nga rramrongwose erres nga rraplai ko wor sev nga rramlingi nolo kerr renger. Ko nosurien erpe nga rramrongwose erres suri nanu nga sete rramleslesir. ² Birterawarreng se kerr ne tuwi nir arlingi nosurien ser eterter renge Atua erpok, niko muloli Atua ñir suri nir. ³ Murrun ne nosurien kobbong ololi rramlesi wose nga ewretun, nale se Atua kobbong ololi nanu jijle ne iel ngatan marremali. Atua sete emajing tevi nanu san, ko ololi ma nanu jijle arpelari nga lelingenok rramlesir.

⁴ Ko erres nga rraprrormi kele van re ãirtera ne tuwi nir. Womunen, rraprrormi luwe Apel. Renge ni nosurien sen, ko ololi merrenien nga ñirres ãelak van ji Atua, easi Ken. Ko suri Epel osuri Atua, ko niko Atua muloli mumomsawos. Atua eir renge sulsulen se Epel. Ko Epel ngok emij pa, ko murrun ne nosurien sen ngok oto malum nga ãilai norrrormien tevi kerr.

⁵ San kele evi ĩirtera Inok. Elngi nosurien sen eterter renga Atua; ko niben sete emij, ko Atua elai tweni ni iel ngatan van mare e nga setemun arlesi kele. Ko Naul On owra ‘Daron nga Inok mĩlik iel ngatan, ko evi jinibb nga mĩrres’, ko niko Atua mĩr suri ko vitunen mĩlai lweni van mare e. ⁶ Ko ewretun lenglengen nga poro nosurien sete puto renga kerr, ko Atua sete mia-ir suri kerr. Si nga mimrreni pivini mori ji Atua ko purongwose Atua renga mauren sen, puosuri ko wor pĩterter nga ewretun Atua elik pa, ko puloli pĩrres pĩlak tevi nir nga marok-pej ni eterter.

⁷ Ko nir san kele evi ĩirtera Noa. Evi nosurien kele ko nga Noa osuri sev nga Atua muwra womue, nga setewor jinibb san mĩlesi. Ko emajing drrav nga milep nga piwilwil se metka sen nir rengen. Ngok erpe Noa ewer lokloksi jinibb jijle nir nga marlik iel ngatan re daron nen, lat nga puto suri tevir. Ko Atua vajin owra nga Noa omomsawos erres suri nosurien sen ngok.

⁸ Ko evi nosurien ngok kele nga muto ji ĩirtera Epram nga muloli daron nga Atua miveruse nga pian renga vanu mĩnij, ko evan. Atua ololi pa nale rijrijen tevi nga pia-lai lat nen tevi ni, ko Epram elinglingi sisen nga pian lat nen. Daron nga mĩlinglingi sisen, ko setewor orongwose lat nen oto ngabe; ⁹ ko suri osuri Atua, niko ean, ko elik ren. Ko elik iok erpe jinibb neturvitan kobbong, ni nuru Aesak ko Jekop, nga Atua mĩlai rijrijen ngok tevir. Nir sete armajing naim; armajing devji kobbong, arlik toto rer. ¹⁰ Epram elik erpok suri etriv tweni ngaim san nga Atua

m̃imajinge ko pia-susture, nga puto tuwi ngok vini.

¹¹ Epram evi pa ĩirtera, etra p̃elak pa, setemun orongwos natun putoe. Ko Sera kele eñer. Ko suri Epram osuri Atua, niko Atua elai bipi san tevi nuru nga Sera muwosi. Epram osuri rijrijen se Atua nga muloli tuwi, mian ko ermmali vajin. ¹² Ko suri nanu ngok, Epram nga m̃itra lenglengen ko otomori pimij, ko metka sen ma nir nga vitunen elep nga elep temijpal erpe moju nga renge melrin mare, ko erpe kele deĭinan nga ngalu.

¹³ Jinibb ngok nir arosuri Atua, ko mian ko armij, ko setemun arlai sev nga Atua m̃irijrije p̃ilai tevir. Arlesi ma nanu ngok nir, ko erpe arto ngasu lengleng malume nir; ko arir ma nga marlesir. Ko arwerai tweni limjer nga arlik iel ngatan arirpe jinibb neturvitan kobbong. Iel ngatan sete evi siser mawos. ¹⁴ Ko daron nga jinibb marok-rij mirpok, oto limjer nga arok-pej lat kele san nga mivi siser mawos. ¹⁵ Ko norrorrmien ser sete oto renge lat nga marivel e vini. Poro parrorrmie ko rrek parluwi ko, ko ejki.

¹⁶ Nir ngok armerreni siser m̃inij kele san, nga lat nen evi melrin kobbong. Renge iok ko, Atua sete emanune te nga nir marok-werai nga evi Atua ser, suri ololi pa ngaim ser san oto metmet osuw.

¹⁷ Ko rramlesi kele Epram nosurien sen re nanu san kele, ni le: Aesak evi m̃er nga Atua m̃irijrije p̃ilai tevi Epram. Ko elai pa tevi, nga mivi natun sansan bbölbö. Ko daron nga vajin Atua owra purrowrrowe Epram, ko Epram emarong bbonge nga p̃ilai natun Aesak tevi Atua.

¹⁸ Atua owrai tweni womu pae tevi Epram owra ‘Renge Aesak ngok, metka som pilep lenglengen nga parrul totkoni nisem.’ ¹⁹ Epram orrorrmi mian ko owra “O, rreknga Atua puloli pimaaur luwi kele renge mijen”, ko niko emarong nga putor pini pirpe nga Atua muwrai. Ko erpe pirpe otomori pirpok, nga Atua muloli mimaaur luwi re mijen, suri otomori jer Aesak pimij.

²⁰ Mian ko suri Aesak muosuri Atua, niko Atua erij erres suri natun nuru Jekop ko Esao nga nanu nga parres nir parremali ji nuru. ²¹ Ko Jekop osuri Atua, niko ololi daron nga mutomori pimij, ko emajil renge nejipjip sen ko olot van ji Atua, ko erij erres suri mebbun nuru nga morivi natu Josep.

²² Ko Josep kele osuri Atua, niko ololi daron nga mutomori pimij e, ejilwer suri daron nga ñeri Isrel nir parivel lingi Ijip. Ko owra tweni ngarre tevir nga para-wosi lweni niben.

²³ Ko suri nosurien nga tata ko tasu se Moses morosuri Atua rengen, niko daron nga Moses ñiak e, ko morsilveni mian mijpari navöl itul ñiasi. Orlesi nga mivi bipi nga ñirres ðelak, ko sete ormetutu nga portor otvi nale se Pero, batu numal ne Ijip.

²⁴ Ko suri Moses kele osuri Atua, niko ololi daron nga milep vajin ko sete emrreni jinibb parok-wera ni evi mebbu Pero ko tasu sen e Pero natun nesevin. ²⁵ Orrorrmi erres nga pian pukorti tevi jinibb se Atua nir nga marunge ñisij, easi nga pukorti tevi nir nga marok-loli nololien nga neiren nen puto beblen kobbong, pian ko pijijki. ²⁶ Ko owrai, poro parmen kerajik suri

Mesaea nga Atua pia-koni vini, ko sete inu mea-manune. Bea-runge ãirres kele ma ãiasi nga nurongwos borunge renga nijor nir nga marres ne Ijip. Ko elngi meten oto eterter renga nowlin nga pia-tor sweri vitu.

²⁷ Ko suri Moses osuri Atua, ololi sete emtutu numal Pero nga mulolarsi, ko evel lingi Ijip. Ewretun jinibb sete orongwos ãilesi Atua, ko Moses evijuri ma sel nga Atua muwra pivijuri, etajer erpe mñilesi meten e, ko omusus ãirieni lweni. ²⁸ Renge nosurien sen tevi Atua, ololi etipatun renga murrun ne nanen ne asien. Owrai tevi mñeri Isrel nir nga parperteneni drra sipsip nir renga metali ne naim ser. Parloli pipok nga anglo nga Atua mukoni vini nga pìrevji mñeri Ijip natur norman nga womunen nir, sete pìrevji natu mñeri Isrel nir.

²⁹ Ko suri mñeri Isrel kele nir arosuri Atua, ololi dis ngok nga marwera dis nga musongsong emes evi dan, ko arivel otvi vajin. Ko daron nga mñeri Ijip nir marini vajin nga paroji surir, ko dis devjen korti orlulngoni lweni vini, ko orwoj orer.

³⁰ Ko evi nosurien kobbong nga muloli nawot nga milep nga ngaim nga Jeriko mivitan daron nga mñeri Isrel nir marivel rrale vabut. ³¹ Ko Reap evi nesevin ne sel san, ko suri nosurien sen kobbong, ololi mñeri Isrel ngok nuru morini re naim sen. Iok ololi mñeri Isrel nir sete arevji nesevin nen daron nga marevji jinibb ne ie nir nga sete marosuri Atua.

³² Ko sete inu mea-tajer. Sete daron oto nga ãejilwere nale se Kition, Barak, Samson, Jepta, Devet, Samuel ko propet kele nir. ³³ Ko

suri arosuri Atua, ololi armajinge nanu elep. Lartul ngok nir artekai m̃eri Isrel nir aran arval tevi m̃eri m̃inij nir, mian ko arevjir. Arloli murrun nga mumomsawos, ko arlai nanu nga Atua m̃irijrije nga p̃ilai tevir. Daron sapon artur ore nanu rrum ngok laeon nga sete orongwos p̃iajir. ³⁴ Daron sapon arvisi pini nabb nga m̃in temijpal, ko daron sapon arwolu asi renge jinibb nga marwera parevjir renge nesip ne nuval. Nir ngok derteren ser ejkie, ko Atua elai derteren tevir nga muloli marterter nga marevji jinibb nuval ne vanu m̃inij nir. ³⁵ Ko nesevin sopor arosuri Atua, ko Atua ololi natur nir armaur luwi kele renge mijen. Ko nir sopor, devje nuval ser arrul totonir, ko artorrlair, ko arwerai tevir ‘Poro nga kaplingi kurtweni nosurien se kami renge Atua, ko ngok orongwos kapiel sisarow.’ Ko armusus, suri arrorrm̃i eterter nga Atua puloli nir para-maur luwi kele renge mauren san nga m̃irres kele wor. ³⁶ Jinibb sopor nga marosuri Atua, arok-men keraji lokloksir ko arvirralir. Ko nir sopor, arkai totkonir ko arlingir van renge naim ne nekaien. ³⁷ Nir sopor, artuw pinpinir. Nir sopor, arvarre otvir, morrlor eru e, armij. Nir sopor, arsari pinir e nesip nuval. Ko nir sopor kele nen arivel nawon erpok, ko aruri sunsun nga marsij bbong nga marloli renge nevl̃u sipsip tevi nevl̃u nanani. Joror ejkie, ko jinibb arojir ko arloli esij tevir. ³⁸ Nir arivi jinibb nga marres p̃elak, ko iel ngatan sete erres evtere nir. Arivel sarrsarr van renge lolo merwer e nir, ko renge botwen e nir, ko armatur renge nolo b̃ereng ko renge lolo bbulwil ne dan nir.

³⁹ Suri nosurien ser nga marosuri Atua rengen, elai nais nga mĩrres tevir arwajie nga sete orongwos pijijki nabong sapon.

Ko setewor arlai sev nga Atua mĩrijrije tevir nga pĩlai tevir. ⁴⁰ Suri Atua ololi pa norrorrmien sen san oto metmet kele osuw se kerr, nga mĩrres asi. Renge norrorrmien sen ngok, emrreni pukortoni nir tevi kerr nga rrapivi sansane ko rrapmomsawos pĩrres.

12

Atua Tata se kerr

¹ Ko delung elep nga marlik rrale kerr, ko marok-meteni kerr. Niko rraplingi kurtweni nanu nga marok-to ore kerr ko nololien nga marrul totkoni kerr, ko rraploli norrorrmien se kerr pĩterter nga rrapwolu renge sel nga muto renge no kerr. ² Ko tetajer rrapok-meteni Iesu. Nosurien se kerr arto pĩtĩpeti renge ni, etipatun renge bongsin, ko ean osuwsuw renge bongsin. Daron nga mĩlengi non mawos nai pelaot nga pimij ren, sete elngi tweni sel sen, ejki. Renge iok, orongwose nga neiren nga milep san oto metmet terai, ololi setemun orrorrmi nai pelaot nga mivi manunen nga milep, ko emawose ko pa van. Ko lelingen esakel vajin tevi Atua renge nevren rres renge nai seksakel sen renge melrin.

³ Erres nga kaprrorrmi wor daron nga marterter nga Iesu moklesir, nga jinibb nga marsij martur imare ko marungasi ni milep. Ko ngok puloli nosurien se kami puto pĩterter nga sete kaplingi kurtweni. ⁴ Ko renge balpalen nga

kamok-tur tere nololien nga marini nir, setewor kami san emij esre.

⁵ Rrek kammali pae nale ngok nga pususi norrorrmien se kami van mare, nga muto reнге Naul On, nga Atua m̄irije tevi kami mirpe natun mawos nir, muwra ‘Natuk, inu nuvi Numal; ko daron nga m̄evrrali nik, kuprongwose nga nuvisvisenim ko. Ko daron nga m̄erij m̄iterter tevim, ko sete nolom p̄isij nga norrorrmien som pivitan. ⁶ Nuvi Numal Atua, ko nurongwose bololi lilane nir nga memrreni lenglengen nir, ko ßete nir nga meveruse marivi natuk.’ ⁷ Ko nanu totoklai nga marloli rramrunge m̄isij reнге nibe kerr ngok arirpe Atua mokete kerr. Murrun nga Atua muloli tevi kerr ngok eviseni nga rramivi natun. Setewor bipi san elik nawon nga tata sen sete erij tevi, rrenga evrrali. ⁸ Ko poro Atua sete pok-loli murrun ngok nir tevi kami pirpe nga mok-loli tevi natun jijle nir, ko ngok eviseni nga sete kamivi natun, ko kamivi bipi ne sel kobbong nir. ⁹ Renge murrun se kerr jinibb, tata se kerr arvrrali kerr, ko rramosuri bbong nir. Ko erpese reнге tata se kerr nga m̄ilik reнге melrin? Rraposuri ko wor p̄iasi tata se kerr ne iel ngatan, puloli rraplai mauren e. ¹⁰ Daron nga tata se kerr marvrrali kerr, ko arvrrali kerr beblen kobbong, re norongwosien beblen nga muto jir. Ko Atua okvrrali kerr nga puloli lilane kerr nga rrapon p̄irres. ¹¹ Rramrongwose pae nga poro Atua pivrrali jinibb san, ko m̄ernen purnge p̄isij. Ko vitunen, nir nga Atua mivrralir nga puloli parmomsawos arongwos parlesi wenen nga m̄irres; parlesi mauren nga mumolmol ko

mumomsawos m̃irres renge no Atua.

¹² Ko iok, kapsusi nevre kami nga marmijmij van mare, ko kaploli bau ðela kami nga marok-m̃imarring parini parterter luwi kele. ¹³ Kapokivel suri bbong sel nga m̃irres, ko poro bau ðela kami p̃isij, ko orongwose pivini p̃irres luwi kele kobbong.

Kapmetmet p̃irres

¹⁴ Kapkorti ko wor tevi jinibb nir renge mauren nga mumolmol m̃irres. Tetajer kaploli mauren se kami puon p̃irres; poro pijki ko sete kamalesi Numal se kerr nabong san. ¹⁵ Kapmetmet p̃irres nga kami san tirieni lweni ko tian ngasu renge Atua ngok nga mok-wilwil se kerr renge nalol sen nga m̃irres. Kapmetmet nga sete kami san pirpe duru nai ngok nga raon mimelmel, ko daron nga jinibb marurroi ko armesi e, ko olokloksi delung elep. ¹⁶ Ko kapmetmet p̃irres nga sete kami san pirpe Esao, nga mauren sen sete omomsawos nga sete orongwose purrorrmi kele Atua. Suri ni evi m̃erwomu, ko joron nga moro p̃ilai erpe m̃erwomu, ko ekle lweni nir p̃etp̃eti e nanen sansan bbong. ¹⁷ Ko vitunen, erpe kamrongwos pae, ko orrorrmi lweni nanu ngok nir; mian ko owra p̃irieni lweni kele, ko ejki mun. Otor jabble pa. Ko eting lenglengen vajin. Murrun nga muloli womue oto ore sel sen.

Sel nga m̃itra ko sel nga mimerr

¹⁸ Nanu nga kamini renger ngel sete erpe nanu nga m̃eri Isrel nir maran renger tuwi, ko sete arirpe nanu ne iel ngatan nga kamrongwose

kaprunge nir reнге nibe kami. Meri Isrel ngok nir aran reнге botwen ngok nga marveruse Sinae. Iok, nabb okin rengen, ko nat kele emalik elep ko emalik ore nanu jijle nir; ko ling kele owuw elep. ¹⁹ Ko reнге iok, davö nga milep san eting, ko m̃eri Isrel nir arunge nga Atua okrij tevir. Daron nga marunge drrelan, ko arungoni eterter, arwera setemun armerreni parunge nale ngok kele. ²⁰ Suri aririr elep daron nga marunge nale ngok nga muwra ‘Poro jinibb san rrek nanu rrum san pijpari botwen ngok, ko kami kaptuwe pini ko wor.’ ²¹ Daron nga Moses m̃ilesi nanu ngok nir, ko ni kele ornge esij elep, mian ko owra ‘Inu nuririr ko numtutu elep suri.’

²² Ko kami kamjiekie nanu ngok nir. Suri kamini reнге botwen ngok nga marveruse Saeon nga mivi ngaim nga milep se Atua nga mimaur. Ngok Jerusalem nga mimerr nga muto mare reнге melrin, nga anglo elep nga elep arlik ren ko arir tetajer. ²³ Ko kamini re gortien se jinibb se Atua nga marirpe m̃erwomu se Atua nir nga marir tetajer, ko nga niser marto pa reнге melrin musuw. Kamini ji Atua, nga piwer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb jijle, ko kamini ji nem̃i jinibb nir nga Atua mulolir marmomsawos m̃irres. ²⁴ Kamini ji Iesu nga ni evi jinibb nga mususture sel nga mimerr ngok se Atua, nga drran puloli kapwokwok, erpe owrai tweni nanu nga m̃irres kele wor easi nanu nga drra Epel muwrai. ²⁵ Ko ngok, kapmetmet nga sete kapsir dure kami tevi si nga mokrij tevi kami ngok. Nir nga tuwi nga marmusus parunge drrela si

nga muwrai tweni nale ngok vini iel ngatan sete mara-wolu asi. Ko poro kerr sete rraprunge nale ngok se Atua nga mivel renge melrin vini nga puwni kerr, ko rrapasi pirpese ko?

²⁶ Tuwi pa Atua ololi dan eririr. Ko lelingenok elai vajin nale rijrijen sen tevi kerr owra ‘Bololi iel ngatan piririr kele pivesan. Ko sete dan kis ko tevi melrin kele, nuru korti poririr.’ ²⁷ Nale ngok nga Atua muwrai nga muwra ‘Vesan kele wor’, eviseni erres nga Atua ospe suri nanu jijle nga mlngi iel ngatan. Ni puloli nanu jijle ngok paririr, ko pila twenir vajin. Ko sev nga sete marongwose paririr parjipon jer.

²⁸ Ko renge iok, erres nga rrapwerai erres temijpal wor tevi Atua nga mivi Numal se kerr ko miverus kerr rramini re batun vanu san nga sete orongwos piririr. Erres nga rrapsturövi ni renge murrun nga pir rengen, ko rrapratori ni puon ko rrapmetutu wore ko. ²⁹ Suri ewretun, Atua se kerr osorsan tevi merre nabb nga murroror lenglengen san nga murongwose pusli nanu totoklai nir pianan ko parjijki petpeti.

13

Murrun momsawos se Kalesia

¹ Kami kapmerrmerreni ko wor kami pirpe kamivi niaken woswos. ² Ko kapok-metmet tetajer nga kaptekai neturvitan vini re naim se kami. Kamrongwose nga jinibb sopor ne tuwi arloli murrun ngok, ko vitunen vajin artaol nga marteka anglo vini loloim re naim ser. ³ Kaprrorrmir nir nga marlik renge naim ne

nekaien pirpe nga kami kamlik tevir renge naim ne nekaien. Ko kaprrormi nir nga marunge m̄isij renge niber pirpe nga kami kele kamrunge esij tevir.

⁴ Totkoien evi nanu san nga kaprrormi pilep suri. Norman p̄ilik tevi ko wor nesen sen mawos, ko nesevin p̄ilik tevi ko wor diwen sen mawos. Atua pivrrali norman m̄elakel nga mututur nawon malum, ko nesen m̄elakel nga mututur nawon malum, poro pormatur kokorti. Ko pivrrali kele norman nga mimatur tevi nesevin nga sete mivi nesen sen, ko pivrrali kele nesevin nga mimatur tevi norman nga sete mivi diwen sen.

⁵ Sete erres nga kaploli murrun nga kapmerreni p̄elake nevöt. Poro joro kami pilep rreknga joro kami puwelili, ko kaprunge p̄irres ko wor, suri Atua owrai pa osuw owra ‘Sete mealinglingim kuma-san, ko sete mealinglingim nabong san.’ ⁶ Ko erpok, rramrongwose rraploli norrrormien se kerr p̄iterter nga rrapwera ‘Sete mea-metutu, suri Numal Atua ok-wilwil se inu. Ko si vajin orongwos pulokloksik?’

⁷ Ko sete kapmalie nir ngok nga tuwi nga marwowomue kami, nga marlai nale se Atua vini ji kami. Kaprrormi ta murrun ser, mauren ser, ko mijen ser erpese, ko kapvijuri vajin murrun ne nosurien ser.

⁸ Iesu Kristo sete orongwose p̄irieni kele. Osorsan rres kobbong. Murrun osorsan kobbong, etipatun tuwi pa, evini ejpari lelingenok, ko pisanan sete orongwose pusuw nabong sapon. ⁹ Ko sete kaploli nale ne murrun lele parini parevei

tweni kami renge murrun nga mumomsawos. Rrapkulu ko wor van ji Atua nga piwilwil se kerr renge nalol nga m̄irres sen, puloli rrapterter. Ko sete erres nga rrapvijuri nale se nir nga marok-vile nanen sopor. Murru sel ngok nir sete arwilwil rragrrag se jinibb nga marvijurir, ejki.

¹⁰ Lat ne sulsulen se kerr oto, ko jinibb sulsulen se m̄eri Isrel nga marok-loli majingen ser renge Naim On ser sete arongwose parla nanen ser renge lat ne sulsulen se kerr. ¹¹ Ko batu jinibb sulsulen, daron nga mirevji nanu rrum ko elai drran van lat nga muon lenglengen, ko elai van ji Atua nga p̄ilai tweni nololien se jinibb nir. Ko vitunen arlai nibe nanu rrum ngok nir van, arwirrer vare re ngaim ko arsulir. ¹² Ko renge iok, Iesu kele eivare renge ngaim ngok, ko ornge esij lenglengen renge niben. Ko suri mijen sen ko drran nga murongwose puloli jinibb parwokwok renge nololien ser, ko orongwose parini partur vajin renge no Atua. ¹³ Ko kerr kele, rraploli ko wor pirpok nga rrapan rrapkorti tevi ni vare re ngaim, ko rrapir kobbong daron nga jinibb parungasi kerr. ¹⁴ Renge iel ngatan, ngaim woswos se kerr san ejki nga puto tetajer. Ejki rres. Rramok-pej ngaim woswos se kerr nga piarremali daron sapon. ¹⁵ Renge iok, kerr rrapkorti ko wor tevi Iesu ngok nga tetajer rrapsumsi nise Atua van mare. Murrun nga mirpok erpe nga rramok-revji nanu rrum nga rramlai tevi. Suri tetajer daron nga rramok-werai tweni tevi jinibb nir nga Iesu evi Numal, iok erpe nga rramlai merrenien tevi Atua. ¹⁶ Ko kaploli murrun nga

marres nir ko kapok-wilwil lululweni se kami tetajer, suri murrun ngok nir kele arirpe nga kele kamok-revji nanu rrum nir nga kaplai tevi Atua, nga ni m̄ir lenglengen ren.

¹⁷ Kaposuri ko wor nir nga marok-wowomue kami, ko marivi burtur se kami, ko kaposuri nale ser. Nir erpe arok-metmete mauren ne kalesia se kami ko, nga sete marongwos parmosi. Ko nir parwerai tweni ko wor tevi Atua erpese nga martori majingen ngok. Poro kaposurir, ko nir parir nga parloli majingen ser p̄irres. Ko poro sete kaposurir, ko sete mara-ir re majingen ser, ko murrun ngok sete mia-wilwil rragrrag se kami.

¹⁸ Ko kami kapok-tajer ko wor nga kaplot suri kem. Sete namrunge erpe norrrrmien se kem erpe p̄irij lokloksi kem, ko namrunge bbong erres, suri nammerreni nga tetajer nabloli p̄irres kobbong. ¹⁹ Re iok ko ololi numrreni lenglengen wor nga kaplot van ji Atua ko kapngoni tevi p̄iterter kele wor nga inu borongwos bea-luwi kele vinuk ji kami pingavil.

Bongsi nale

²⁰⁻²¹ Ngel evi loten suk, nga Atua nga mivi batu demat p̄ilai nanu jijle nga nevre kami mumrrol ren tevi kami, puloli kapviter nga kapmajing sev nga mimrreni. Iesu nga mivi Numal se kerr emij ko drran eseser nga pususture sel ngok se Atua nga sete mia-vitan nabong sapon. Ko Atua ololi emaur luwi renge mijen. Ko suri drran nga m̄iseser, Atua ololi evi jinibb nga m̄iasi jer nga pimetmete sipsip sen nir. Ko ngel evi loten

suk, nga Atua puloli kerr nga rramkorti tevi Iesu Kristo, rraploli pirpe nga ni mimrreni. Ko rrapsumsi nise Kristo pian mare kele wor pijpari tuwi ngok vini. Pirpok ko.

²² Tasik ko jojik nir, kaploli norrorrmien se kami pipriv, ko kapmurronge nale suk nir p̃irres. Nale ngok arivi nga parjile norrorrmien se kami, ko naul nga moli ngel sete epriv p̃elak.

²³ Ko numrreni bowrai tevi kami nga tasi kerr ngok Timoti, arlai tweni pa rengen naim ne nekaien. Ko poro piplari pingavil, ko pia-pitevi suri inu re daron nga bea-vinuk ðelesi kami e.

²⁴ Kapwera erres suk tevi nir nga marivi burtur se kami, ko tevi kele kalesia jijle nir re sise kami. Ko kalesia nir ne Itali nir arwera erres kele tevi kami. ²⁵ Ngel evi loten suk, nga nalol nga m̃irres se Atua pipitevi kami jijle.

Naul On Nga Mimerr Uripiv
The New Testament in the Uripiv language of
Vanuatu

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators

Language: Uripiv (Uripiv-Wala-Rano-Atchin)

Dialect: Uripiv

Translation by: WBT

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

96303ce7-aa0a-513c-862d-415957a542e1